

5716

ΗΜΙΓΝΩΣΤΟΙ

ΣΕΛΙΔΕΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

ἄθροισμα χειρογράφων εἰδήσεων

ἐπιμελεία

ΚΙΛΝΟΥΗΛ ΚΩ. ΓΕΔΕΩΝ

μεγάλου χαρτοφύλακος καὶ χρονογράφου τῆς Μ. Ἐκκλησίας

(Ἀνατύπώσεις ἐκ τῆς «ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ»
Τόμος Ε' Τεῦχος 2ον 1927)

ΕΡΜΑΝΟΠΟΛΙΟ
ΒΙΒΛΙΟ

ΑΘΗΝΑΙ

ΤΥΠΟΙΣ "ΦΟΙΝΙΚΟΣ", ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 38
ΑΘΚΖ'

ΗΜΙΓΝΩΣΤΟΙ
ΣΕΛΙΔΕΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

ἄθροισμα χειρογράφων εἰδήσεων

ἐπιμελεία

ΜΑΝΟΥΗΛ ΙΩ. ΓΕΛΕΩΝ

μεγάλου χαρτοφύλακος καὶ χρονογράφου τῆς Μ. Ἐκκλησίας

(Ἀνατύπωσις ἐκ τῆς «ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ»
Τόμος Ε' Τεύχος 2ον 1927)

SISMANOGLIO

ΑΘΗΝΑΙ

ΤΥΠΟΙΣ "ΦΟΙΝΙΚΟΣ", ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 38

ΑΘΚΖ'

ΗΜΙΓΝΩΣΤΟΙ ΣΕΛΙΔΕΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

Πιστεύων ὅτι αἱ ὀλίγαι, αἱ καταλαμβάνουσαι σελίδας ὀλίγας καὶ τὴν μετὰ χειρὸς συγκροτοῦσαι διατριβὴν, γραμμαὶ ἴσως ὀλίγοις ἐγένοντό ποτε γνωσταί, ἐκδίδω ταύτας, ἐπὶ προσδοκίᾳ μέλλοντος ἐξακριβωτοῦ, οὗ αἱ ἐμβριθεῖς ἐξηγήσεις θὰ μὲ πείσωσιν ὅτι οὐχὶ ματαίως ἐκοπίασα ζητῶν εἰδήσεις ἀναφερομένας εἰς πρόσωπα, μνήμης ἄξια, τῆς κοσμικῆς ἢ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν ἱστορίας· διὰ τὸν λόγον τοῦτον τὸν διττὸν, δύο μέρη διακρίνω τῆς μικρᾶς μου διατριβῆς ταύτης.

Α'

Τὸ πρῶτον ἀναφέρεται εἰς τοὺς μετὰ τὸ 1687 ἀναχωρήσαντας ἐξ Ἀθηνῶν Ἕλληνας, περιέχον ἐπιστολὰς ἐπιφανῶν λογίων, αὐτὰς διδασκούσας ἐμπίστως εἶ τι ἂν πρόπη ἵνα γνωρίζωμεν περὶ τῶν μνείας ἀξίων προσφύγων ἐκείνων, τῶν εἰς Πάτρας καὶ Βενετίαν εὐρόντων ζωὴν ἡσυχον, εἰ καὶ μακρὰν τῆς ταλαιπώρου γενετείρας· τὰς ἐκδιδομένας ἐπιστολὰς μετέγραψα ἀπὸ συλλογῆς ἐπιστολῶν Ἀναστασίου μοναχοῦ καὶ πρεσβυτέρου τοῦ Γορδίου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀθανασίου, σωζομένης ἐν τῇ πλουσίᾳ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει ὁμοσικῆς μονῆς τοῦ ἀγίου Παντελεήμονος ὑπ' ἀριθμὸν 693. Εἰσὶ δὲ τέσσαρες, αὗται·

1

Τῷ λογιωτάτῳ καὶ πανευγενεστάτῳ ἀνδρὶ κυρίῳ Μπενιζέλῳ εὖ πράττειν.

Ἡ ἐκ πολλῶν ἡμῖν γενομένη ἐταιρία μετὰ τῆς σῆς λογιότητος κατὰ τὰς κλεινὰς Ἀθήνας, ἠνίκα τῷ μακαρίτῃ Νικοδήμῳ μαθητευόμενοι λόγων ἠεροώμεθα φιλοσοφικῶν, καὶ νῦν οὐχ ἥττον ἐμὲ πρὸς τὸν αὐτὸν διεγείρει ζῆλον, ὃν καὶ τηνικαῦτα πρὸς αὐτὴν εἶχον, οὐ μόνον οὐκ ἀπολειπομένην ταύτην τῆς τῶν προγόνων ἀρετῆς συνορῶν, ἀλλὰ δὴ καὶ ἀκριβῶς ἐναποματτομένην τοὺς ἀληθεῖς τύπους τῆς θαυμασίας ἐκείνων παιδείας ἅμα κα εὐφυΐας. Καταλέγειν παρήμι τοὺς πάλαι τῶν

ἀθηναίων σοφῶν, ἐξ ὧν καὶ δι' ὧν οἱ ἀπανταχοῦ τῶν ἐν κόσμῳ λογίων τὴν τῆς σοφίας προσηγορίαν ἐλάμβανον. Τὰ κείνων γὰρ ὁ πολὺς καὶ μακρὸς αἶων εἰ καὶ μὴ πάμπαν κατέλυσεν, ἀλλὰ γοῦν, δυσπραγία τῶν νῦν ἐλλήνων, ἤμβλυεν (εἰ χοῦ οὕτω φάναι) ἐπὶ σοφία αὐχήματα *. Οἴκοθεν δέ σε πλουτεῖν καὶ αὐτὴν τὴν τῆς ἱερᾶς φιλοσοφίας ἀμπεχόνην περιβεβλήσθαι καὶ μάλα διῆσχυρίζομαι τοῦτο δὲ πῶς;— τῇ οἰκειότητι καὶ μιμήσει τοῦ ποδῶτερου μὲν κατὰ τὸν χρόνον τῇ τῶν πάλαι ἐκείνων ἀνδρῶν εὐκλεία, ἐγγυτάτῳ δὲ κατὰ γένος ἡμοσομένου τῇ σῆ ἀγγινοία Ἀγγέλου, φημί, τοῦ σοῦ θεοῦ, μαθητοῦ χρηματίσαντος τοῦ σοφωτάτου Κορυδαλλέως ὅς τὸ ὑμέτερον περιφανέος γένος τῶν Μπενιζέλων τῇ περὶ πάντα ἐμπειρία τε καὶ σοφία περιφανέστερον ἔδειξε καὶ φήμην οὐχ ἦττον τοῖς τῶν λατίνων παισὶν ἢ τοῖς ἐλλήνων ἐκτήσατο περιβόητον. Τούτων τοιγαροῦν ἕνεκα καὶ ἄλλων πρὸς τούτοις πολλῶν. ἐβουλόμην μὲν, ἠνίκα αὐτόθι παρεγενόμην διὰ συχνῶν ἡμερῶν, εἰς λόγους ἐλθεῖν μετὰ τῆς σῆς λογιότητος ἄλλ' ἢ τῶν ἐνταῦθα φοιτῶντων μοι φροντὶς ἐμποδῶν ἐγένετο ἔλπις μὲν τοι γε καὶ αὐθὶς ἐστὶ παρ' ἐμοὶ ἀθηναίους τοὺς ἐν Πάτραις τῆς Ἀχαΐας διατρούβοντας ἰδεῖν καὶ ἀσπάσασθαι ἐν οἷς ἢ σῆ λογιότης καὶ πρώτην καὶ μέσην καὶ τελευταίαν τάξιν ἐπέχει, ὡς τὸ πᾶν ἐν ἑαυτῇ συμπεριεληφυῖα τῆς ἀρετῆς ἄλλὰ τοῦτο μὲν ἐπὶ γούνασι μᾶλλον θεῶν (καθ' Ὅμηρον εἰπεῖν) κεῖται, τὸ δὲ γραμμάτων ἀμοιβαίων ἡμᾶς τυχεῖν ἐπὶ γούνασι κεῖται τῆς σῆς λογιότητος. Ἐδῶμένως μοι καὶ εὐδαιμονῶν διαβιώης, φίλων εὐλικρινέστατε.

Ἐξ Ἀνατολικοῦ, ἀχγ' μεταγεινιῶνος ** ζ' ἐπὶ δεκάτη

† Ἀναστάσιος ἱερομόναχος, ᾧ τὸ ἐπίκλην Γόρδιος
εὐχέτης τῆς σῆς λογιότητος καὶ φίλος πιστός.

2

Τῷ λογιωτάτῳ ἐν ἱερομονάχοις κυρίῳ Θεοφάνει τῷ ἐφημερίῳ τῆς μητροπόλεως Παλαιῶν Πατρῶν εὐ πρᾶττειν

Οὐχ οὕτως ἔνοπλοι ἄνδρες ἐκ δρακοντίων ὀδόντων, ὡς ὁ τῶν θηβιαίων μῦθος, ὑπὸ Κάδμου σπειρομένων γῆθεν βλαστάνουσιν, ὡς ἐξ Ἀθηνῶν τῶν κλεινοτάτων καὶ νῦν ἄνδρες περιτοῖ, μουσεῖων ἄνευ καὶ

* γραπτέον ὀρθῶς ταυχήματα.

** ἀγούστου 17 τοῦ 1690.

διδασκάλων, κατὰ τὴν ἄλλην ἀρετὴν καὶ σοφίαν γίνονται τοῦτο ἐμοὶ δοκεῖ ἐκείνου θαυμασιώτερον, τοῦτο ἐκείνου παραδοξότερον ἢ παραδοξότερον μὲν, ὡς ἀδυνατώτερον, θαυμασιώτερον δὲ, ὡς ἐπαινετώτερον. Ἄλλὰ πόθεν σοὶ ταῦτα, φαίης ἂν, ἐμοὶ γράφοντι πεφρομιάσται; Ἐκ τῶν γραμμάτων, ᾧ λῶστε τῶν σῶν τὰς ἀφορμὰς λαβόντι, εἶποιμι ἂν ἀνθυπενεγκῶν θαυμάζειν γὰρ λίαν ἐπεισὶ μοι περὶ τῆς σῆς λογιότητος χρόνον εἰπούσης μοι ἀμφὶ τὰς μαθήσεις οὐ κατηναλωκέναί πολὺν, οὔτε μὴν ἠξιῶσθαι τοῦ μετ' ἐπιμελείας διδάξαντος, μάθησιν δὲ ὅλως ὀρῶντι κεκτῆσθαι σε τῶν ἐν μουσεῖοις ἔτεσι πλείστοις ἀναστρεφομένων οὐκ ἐλάττονα ἔκ τούτων ἐγώ γε οὐκ εὐμαθεῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτομαθεῖς ἂν εἶποιμι τυγχάνειν τοὺς ἀθηναίους, καὶ οὐκ ἀπαῖδον τοῦτο ταῖς ἀρχαῖς τοῦ Ἀρίστωνος ἄλλ' οὐδ' αὐτὸς ἐκείνος ἠξίου τὴν μάθησιν, ἣν ἀνάμνησιν ἔλεγε, προσγίνεσθαι τοῖς μανθάνουσιν ἄνευ διδάσκοντος. Ἄλλὰ γὰρ μὴ ἀποκάμης γράφων ἡμῖν συνεχῶς, τὴν τε ὑγείαν τὴν σὴν δηλῶν, καὶ τοῦ σὲ διὰ τῶν σῶν γραμμάτων θαυμάζειν ἀφορμὰς αἰεὶ παρεχόμενος. Ἐδῶσο.

Τὸν πανιερώτατον πανευλαβῶς ἀσπάζομαι διὰ τοῦ τιμίου σου στόματος. Τοὺς ἀθηναίους ἀπαντας προσαγορεύω, καὶ τὸν πνευματικὸν κύριον Ἰσαὰκ τὸν ἐμὸν συμπατριώτην καὶ φίλον.

Ἐξ Ἀνατολικοῦ, ἀχγ', μεταγεινιῶνος ζ' ἐπὶ δεκάτη *

Ὁ τῆς σῆς λογιότητος φίλος ἐν Χριστῷ πιστός

Ἀναστάσιος ἱερομόναχος, ᾧ Γόρδιος τὸ ἐπώνυμον.

3

Τῷ μεγαλοπρεπεστάτῳ, ἐκλαμπροτάτῳ καὶ λογιωτάτῳ κυρίῳ κυρίῳ Βενάδῳ Μάκολα τῷ ἀθηναίῳ, εὐ πρᾶττειν.

Τὸ ἀγνώριμον καὶ μὴ κοινωνικὸν τὸ ἡμέτερον πρὸς τὴν σὴν ἐκλαμπρότητα, ἐκλαμπρότατε αὐθέντα καὶ λογιώτατε, ὀρῶδεῖ μοι τὴν χεῖρα καὶ ὑπότρομον αὐτὴν ποιεῖ εἰς τὸ τὴν γραφίδα κινήσαι, καὶ γράμμασι τοῖς παρ' αὐτῆς ἐγγαχαχθεῖσιν αὐτὴν ἀσπάσασθαι ἄλλ' ἢ ἀνάγκη, ἢ πάντα ταχέως δουλοῖσα, ὡς εἴρηκέ τις τῶν ποιητῶν, καὶ μάλιστα ἢ φήμη τῶν πολλῶν (ἢ καὶ πάντων, ὡς εἰπεῖν, τῶν ἀνδρῶν) ἢ τὸ λίαν εὐπρόσδεκτον αὐτῆς πρὸς πάντας κηρύττουσα, πρὸς δὲ τοὺς τῆς ἐλληνικῆς παιδείας μικρὸν τι μειέχοντας καὶ ἔτι πρὸς, καὶ ἄκουσαν αὐτὴν

* 17 ἀγούστου 1691.

ἐρεθίζει εἰς τοῦτο. Ταῦτ' ἄρα τὸν προσήκοντα πρῶτον ἀσπασμὸν ποιούμεν αὐτῇ, καὶ μετὰ τοῦτον πολλῇ τῇ παρακλήσει δέ μαι αὐτῆς, ἵνα καὶ ταύτην μὲν ἰλαρᾷ τῇ προθέσει καὶ φαιδρῶ τῷ προσώπῳ δέξηται ἀλλὰ καὶ τὴν ἑτέραν, τὴν ἐν αὐτῇ δηλαδή, μετὰ τῶν παντίμων αὐτῆς γραμμάτων συνοδεύση. Ἐνετίαζε παραγενέσθαι, ὅτε Θεὸς εὐδοκήσειε πρὸς ὃν ἡ ἐπιγραφὴ, πρὸς τούτοις δὲ καὶ τῆς τιμίας αὐτῆς ἀπαντήσεως, τῷ διακομίζοντι αὐτῇ τὴν αὐτὴν (Ἰωάννη, φημί, τῷ Ἱεροπαίδι) ἀξιῶσαι ἥς περὶ καὶ ἐπιτυχῶν, τῶν τοῦ Κροίσου ἐκείνου θησαυρῶν καὶ τῆς τοῦ Σαρδαναπάλου τρυφῆς ταύτην ἠγήσομαι κρείττονα. Ἐρῶόμενος καὶ εὐδαιμονῶν διαβιώσης πολλοὺς ἐς λυκάβαντας.

Ἐξ Ἀνατολικῶν, αἰγιγ, πυανεψιῶνος θ' ἐπὶ δέκα *

Τῆς σῆς ἐκλαμπρότητος εὐχέτης πρὸς Θεὸν

Ἀθανάσιος ἱερομόναχος ὁ ἐλάχιστος.

4

† Φιλολογώτατε καὶ προσφιλέστατέ μοι κύριε κύριε Δημήτριε· χαίροις.

Χαίρομαι, καὶ νῆ Δία πάμεγα, διὰ τὴν εἰς τὰς κλεινάς Ἐνετίας αὐτῆς ἐπιδημίαν, ἐπεὶ οὐκ ὀλίγον, ὡς οἶομαι, ἐκ ταύτης ὠφελήθησεται οὐ μόνον κατ' αὐτὴν τὴν ψυχὴν ἤδη, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ σῶμα, ἵν' εἴπω, ἴσως οὐ ψεύσομαι· κατὰ μὲν τὴν ψυχὴν, ὅτι πολυμαθῆς ἐκ τῶν αὐτόθι πολλῶν καὶ ποικίλων θεαμάτων, καὶ οἷα ἄλλος πολύμητις Ὀδυσσεὺς, κατὰ τὸν ποιητὴν, γενήσεται· κατὰ τὸ σῶμα δὲ, ὅτι κέρδος οὐ μικρὸν ἐξ ἐμπορίας τῆς παρ' αὐτόθι προσκτιθήσεται. Τούτων δὲ πάντως τεύξεται παρὰ Κυρίου τοῦ Θεοῦ δυναμιουμένη καὶ εὐρωστος διατηρουμένη· εἰς ὃ καμὲ αὐτὸν ἴσθι ἔχουσα τούτου δεόμενον τούτων ἕνεκα, ὡς φίλος πιστὸς αὐτῆς τυγχάνων ἀνέκαθεν. Ἐπεὶ δὲ οἱ φίλοι ὀφείλουσι τὰ χρήζοντα τοῖς ἑαυτῶν φίλοις προθύμως ἐπιτελεῖν, τούτου χάριν καὶ αὐτὸς χάριτός τινος, οὐ μόνον ἐφετῆς ἐμοὶ, ἀλλ' οὖν καὶ ἀναγκαίως, χορηγῶν παρ' αὐτῆς, αὐτόθι παραγινομένης, δέομαι αὐτῆς ἵνα μὴ ἀποτύχω ταύτης, καὶ χάριτας αὐτῇ οὐ τὰς τυχούσας ὁμολογήσω. Ἔστι δὲ ἡ χάρις, ἵνα φροντίση μοι, τοῖς ἐμοῖς ἀναλώμασι, σφαιρᾶν τινα τὴν ἰταλιστὶ γλόμπον καλουμένην, καὶ βιβλία τινα ἀκμὴν τῶν αὐτῶν ἀχροαματικῶν τοῦ Σταγειρίτου, ἅτινα τυποῦνται εἰς σχῆμα μικρὸν ἀνά μέρος,

* 1713, νοεμβρίου 19.

διὰ τὴν εὐμεταχείρισιν τῶν μαθητῶν, δυσι ταῖς διαλέκτοις ἑλληνίδι, φημί, καὶ λατινίδι, εἰς τὴν τυπογραφίαν τοῦ Παταβίου σεμναρίου, καὶ εἰσι ταῦτα· τὸ περὶ οὐρανοῦ, τὰ διαλεκτικὰ ἦτοι τοπικὰ, καὶ τὰ μετὰ τὰ φυσικὰ. Περὶ δὲ τῆς παρουσίας εἴσεται ὡς ἐπέσταλκα ταύτην τῷ ἐκλαμπροτάτῳ καββαλιέρῃ Μάκολα τῷ ἀθηναίῳ, πολλὰς παρακλήσεις γραφικὰς τούτῳ ποιησάμενος, ἵνα πρὸς αὐτὴν ἀποστείλῃ ταύτην ταῖς ἐκείνου συνοδεύσας, καὶ εὐελπίς εἴμι μὴ ἀποτετυχηκέναι τῆς αὐτῆς· καὶ ταύτης ἐπιτυχῶν, εἰ καὶ ἀπαντήσεώς τινος τῆς παρ' αὐτῆς ἡμᾶς ἀξιῶσαιεν, τὴν κατάφασιν τῆς χάριτος ὁμολογήσεως, οὐ πρὸς τὴν τυχούσαν ἠδονὴν τοῦτο ποιήσομαι. Ἐρῶωσο.

Ἐξ Ἀνατολικῶν αἰγιγ', πυανεψιῶνος θ' ἐπὶ δέκα.

Φίλος πιστὸς αὐτῆς καὶ ἐν Χριστῷ εὐχέτης

Ἀθανάσιος ἱερομόναχος ὁ ἐλάχιστος.

Ἐπὶ τῶν ἀναφερομένων λογίων, ὡς καὶ τινῶν ὀνομάτων, ὅσα ἀνέγγων ἐν χειρογράφῳ κώδηξι, καθήκον ἔχω ἵνα γράψω, πρὸς συμπλήρωσιν δῆθεν ἱστορίας ὀνομάτων, γραμμάς τινας, ἥμισυ ζητῶν ἵνα παρεσφρήσω εἰς τὰ ὅρια τῶν ἀθηναολογικῶν ἐρευνῶν τοῦ φιλιτάτου Δημητρίου Γρηγ. Καμπούρογλου, ἔχοντος ἤδη διηκριβωμένα τὰ περὶ Μπνιζέλων, ὡς ἔμαθον—οὐπω εἶδον τὸ βιβλίον τὸ περὶ τούτων.

Ἀθηναῖον νομίζω καὶ Θεοφάνη τὸν ἐν Πάτραις παλὰν, οὐ τὴν παδείαν ὁ πεπαιδευμένος Ἀναστάσιος ὁ Γόρδιος ἐπήγει καὶ ἐθαύμαζε· λέω δ' ἀθηναῖον, διότι εὐθύς ἀπὸ τῶν πρώτων τῆς ἐπιστολῆς στίχων φίνεται τοῦτο.

Καὶ ὁ μὲν Μάκολας ἐστὶ γνωστὸς ἀθηναῖος, ἔμπορος ἴσως καὶ ὄτος, ὡς ἦν τοιοῦτος καὶ Ἰωάννης ὁ Μάκολας, ὁ τῷ 1686, ἐν Βενετίᾳ, ἐκδοὺς ἦν ἐκ τοῦ λατινικοῦ μετέφρασεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν Ἰουστίνου (Πομπηίου Τρόγου) ἱστορίαν. Διὰ τοῦ Βενάρδου Μάκολα, ἰππότητος βενετοῦ, ἐστέλλετο τῷ 1713, κατὰ νοεμβρίον, ἢ πρὸς τινα λόγιον Δημήτριον ἐπιστολὴ Ἀθανασίου τοῦ Γορδίου, ζητοῦντος σφαιρᾶν—οὐρανίαν βεβαίως—καὶ τινα ἀριστοτελικὰ συγγράμματα. Ἐἶπερ ἦν ἀθηναῖος ὁ Δημήτριος ὁ «φιλολογώτατος» ἄγνωστον· περίεργον ὅμως ὅτι, τρία κατόπιν τῆς ἀποστολῆς τῆς ἐπιστολῆς ἔτη, Ἀναστάσιος ὁ Γόρδιος ἐζήτηε πληροφορίας περὶ λογίου τινὸς Δημητρίου Πρὸς Ἀναστάσιον ὁ ἀδελφὸς Ἀθανάσιος τῇ 5 μαρτίου 1716 γράφων ἐπιστέλλει τὰς ἐξῆς ἀξίας προσοχῆς καὶ σημειώσεως εἰδήσεις· «ὑπὲρ Δημητρίου,

οὔτερο ἐφίεται μαθεῖν, ὡς εἰς τὸ τοῦ Καλογέρου γραμματίου ἐδήλου, ἴσθι ὡς Ἐνετίαζε διάγει, διορθωτῆς τυγχάνων τῆς τοῦ Καπιτανάκη τοῦ Πάτρονθεν τυπογραφίας, ὡς ἔμαθον». Καὶ γινώσκωμεν μὲν τοὺς Καπετανάκηδες ἀθηναίους, φαίνεται δ' ὅτι μετὰ τῶν λοιπῶν ἐξ Ἀθηναίων ἀπελθόντων εἰς Πάτρας συνανεχώρησαν καὶ οὗτοι, καὶ μετέβησαν ἐκ Πατρῶν εἰς Βενετίαν—ἀλλὰ Καπετανάκην τυπογράφον ἐν Βενετίᾳ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος ἀγνοῶ, γινώσκωμεν δὲ Νικόλαον Γλυκὸν καὶ Νικόλαον Σάρον. Νομίζω μᾶλλον ὅτι Δημήτριος Καπετανάκης, ὁ στέλλων πρὸς Χρυσάνθον Ἱεροσολύμων τῷ 1725 ἐκ Βενετίας Ὀκταήχους καὶ Ψαλτήρια, ἦν ἐκδότης, καὶ ὅτι, μετὰ θάνατον Ἀντωνίου Βόρτολη τοῦ τυπογράφου, αὐτὸς ἀνέλαβε τὴν τῆς ἐργασίας ἐκείνου συνέχειαν, κληροδοτήσας εἰς τὸν υἱὸν Λεονάρδον. Εἰκάζω ταῦτα, διότι τῷ 1778, κατὰ τὸ θέρος, ἔστειλεν εἰς Ἀβράμιον Ἱεροσολύμων ὁ Λεονάρδος ἀντιμίσια 500, Ἀρχιερατικῆς «φυλλάδας» ἀντίτυπα 200, καὶ τοῦ Συνταγματίου (τοῦ Χρυσάνθου) περὶ ὀφρακίων, ἀρχοντικίων, καὶ κληρικῶν ἀντίτυπα 200—τῆς δευτέρας ἐκδόσεως—ἀλλὰ τὰ μὲν βιβλία ἐπιγραφὴν φέρουσιν, ἐν Βενετίᾳ, τύποις Ἀντωνίου Βόρτολη, ὁ δὲ Βόρτολης ἦν ὑπὸ γῆν πρὸ τεσσαράκοντα τοῦλάχιστον ἔτων. Ἴσως ἀνέλαβε τὸ τύπου τυπογραφεῖον ὁ Λεονάρδος, ὅπερ εἶχε πρότερον ὁ πατὴρ αὐτοῦ Δημήτριος. Μὴ λησμονήσωμεν ὅτι οἱ τότε μεγάλοι Ἕλληνες τυπογράφοι Γλυκῶς καὶ Σάρος ἦσαν ἔμποροι τοιοῦτοι δ' ἦσαν οἱ ἐξ Ἀθηναίων εἰς Βενετίαν ἀποκατασταθέντες Βενάρδος, κόμης καὶ ἱππότης ὁ Μάκολλας, Μιχαὴλ Περούλης, καὶ Λεονάρδος ὁ Καπιτανάκης, ὡς μαρτυρεῖ καὶ Ἰωάννης ὁ Βελοῦδης (Ἑλλήνων ὀρθοδόξων ἀποικία ἐν Βενετίᾳ, δευτέρας ἐκδόσεως (Βενετ. 1893 σελ. 133—3) καὶ τὰς ἐμὰς Συμβολὰς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας Ἀθηναίων, προσσηρημένας τῷ Β' τόμῳ Μνημείων ἱστορίας ἀθηναίων τοῦ κ. Δ. Γρ. Καρμπούρογλου).

Ἄλλ' ἐν Βενετίᾳ καὶ πρὸ τῶν χρόνων τούτων δυνατὸν ἵνα εὔρωμεν ἀθηναίους, ἢ πρὸς συγγενεῖς αὐτῶν, ἐκεῖσε μένοντας, μεταβαίνοντας, ἢ λόγῳ σπουδῆς. Ἐν τῷ χειρογράφῳ 1671 (=H36) τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει Λαύρας ἀναγινώσκωμεν, πρὸς τῷ τέλει «Ἐἴληφان τέγμα αἱ παροῦσαι θεῖαι καὶ ἱερὰ Λειτουργίαι κατὰ τὸ ἀφγὴ ἔτος τὸ σωτήριο, μηνὶ ἰουνίῳ. Ἐγράφησαν δὲ ἐν Ἐνετίαις, καὶ οἱ ταύτας ἀναγινώσκοντες ὑπὲρ τοῦ γράψαντος εὐχεσθε ἀμαρτωλοῦ διακόνου. ἀμὴν, Ναθανάηλου ἐξ Ἀθηναίων τοῦ Ἐμπόρου».

Καὶ οὗτος μὲν ἀριθμηθήσεται μετὰ τῶν βιβλιογραφῶν (ἀντιγραφῶν χειρογράφων, ὡς σήμερον λέγομεν), οἷους ἀπήντησα Μιχαὴλ Ἀνδρίστον, ἀθηναῖον, μεταγράψαντα τὸν Διάλογον Γρηγεντίου πρὸς Ἐρβάν, 30 ὀκτωβρίου 1600, σωζόμενον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει Λαύρας ὑπ' ἀριθμὸν 1332 (I, 129)—δεύτερον Λουίτζην τὸν τοῦ Πρασίνου, γράψαντα τῷ 1596 τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 534—τρίτον Δημήτριον τοῦπίκλην Γραννουλάκην, γράψαντα (συμπληρώσαντα) τῇ 12 νοεμβρίου 1613 τὸ σωζόμενον ἐν τῇ βατοπεδηνῇ βιβλιοθήκῃ Νόμιμον, ὑπ' ἀριθμὸν 547. Φαίνεται δ' ὅτι ἐμόναζον ἐν Ἀγίῳ Ὁρει καὶ ἕτεροι ἀθηναῖοι, διότι τοιοῦτους ἀριθμῶ τοὺς ἐν χειρογράφοις ἀποσώσαντας εἰδήσεις περὶ τῶν ἱερῶν ἀρχαιοτήτων τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν λαυριτικὴν βιβλιοθήκην (Ἀγίου Ὁρους) εὔρηται τὸ χειρόγραφον 1241 (I.29), ἐν ᾧ ἀναγινώσκωμεν τὰ ἐξῆς

«Εἰς τὰς Ἀθήνας σημεῖα τῶν γραμμάτων, ἅπερ εἰσὶν εἰς τὰ κίονια, εἰς τὴν λεγομένην Σταύρωσιν, εἰς τὴν Ἀγίαν ὁ μὲν εἰς τύπος τοῦ ἐνὸς κιονίου ἔχει οὕτω

Ζητεῖς μαθεῖν ὁ δεῖνα τόνδε τὸν τρόπον,
ἀρχὴν ἀποσκόπησον αὐτοῦ καὶ τέλος,
καὶ τίς ὁ τοῦτον τεματίσας ἐκ πόθου
Νεόφυτος τοῦνομα, λάτρεις Κυρίου.
Ἄιτησαι αὐτῷ ψυχικὴν σωτηρίαν
ὅς τίς ποτ' ἂν ἦς καὶ παριῶν ἐνθάδε.

Ψμστ' (=1238)

Τὸ ἕτερον κίονιον ἔχει οὕτω

Μωσῆς χεῖρας πρὶν σταυρικῶς πεταννύων
ἀμαληκιτῶν κατέβαλε τὸ θρόσος
καὶ πάντας ἄρῶν ἐξαπολώλει ξένος.
Ἐγὼ δ' ἀνυψῶν σταυρικὸν θεῖναι * τόπον,
δι' οὗ λύσιν εὔροιμοι τῶν ἐπταισμένων
Ἀθανάσιος, ναζαρηγὸς τὸν τρόπον

Ψπῆ (=1280)

Καὶ ὁ διασώσας ἐν τῷ λαυριτικῷ κώδικι K,12, προᾶξιν τοῦ πατριάρχου Μεθοδίου τοῦ ἀπὸ Ἡρακλείας (1668) τοῦ κατὰ κόσμον Μορώνη, κατὰ τινων ἀτάκτων μοναχῶν τῆς μονῆς Πεντέλης ἀθηναῖος ἦν ἴσως ταύτην δὲ ἐν τέλει τίθημι, ἵνα μὴ διακοπῇ ὁ λόγος περὶ τῶν

* γρπ. ὀρθῶς, ἐγὼ δ' ἀνυψῶ σταυρικὸν θεῖον τύπον.

ἐν Βενετία διαμενόντων κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος ἑλλήνων κληρικῶν, ὧν ἐπιφανὴς ἦν ὁ Γρηγόριος Σωτήριος.

Ἔχω ὑπ' ὄψιν μου βιβλίον εἰς σχῆμα Δ' ἐκ σελίδων 564 (ἐκτὸς 30 τοῦ προλόγου καὶ τῆς ἀφιερώσεως κλπ.), οὗ τίτλος «**Νέα ἐξήγησις | τοῦ ψυχασώτηρος Ψαλτηρίου** | ἐξ ἑτέρων ἐρμηνειῶν διὰ πολλοῦ κόπου ἐκλελεγμένη, καὶ εἰς κοινὴν φράσιν συντιθε | μένη, Παρὰ Ἀθανασίου Ἱερομονάχου τοῦ Κρητοῦ, εἰς ὠφέλειαν καὶ σωτηρίαν τῶν μετὰ | πόθου καὶ θεωρίας πνευματικῆς γενομένων τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα· μετὰ δὲ | πλείστης ἐπιμελείας διορθωθεῖσα, παρὰ Ἀθανασίου Ἱερομονάχου | τοῦ Ἰσαγγαροπούλου τοῦ ἐκ ζακύνθου.— **Ἀφιερωθεῖσα** | τῷ μονογενεῖ υἱῷ τοῦ προανάρχου Πατρὸς καὶ Σωτήρι ΙΗΣ' | ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. | **Ἐνετίησι**, κατὰ τὸ ἀψέ. Ἔτος τὸ σωτήριον. 1705 | Παρὰ Μιχαήλῳ τῷ Βαρθωλίῳ.

Ἡ ἀπαραίτητος ἄδεια τῶν λογοκριτῶν μετατυποῦται ἐνταῦθα, καθὸ περίεργος, οὕτως ἔχουσα ἀπαρράλλακτως

«Ἡμεῖς οἱ ἐπιστάται καὶ βεβαιωταὶ τῶν ἐν Παταβίῳ σπουδαστηρίων

Ἐπειδὴ καὶ ἔγνωμεν δι' ἐρεῦνης καὶ ἐπιβεβαιώσεως τοῦ πατρὸς φρά Βικεντίου Μαζωλένου τοῦ ἐξεταστοῦ τῶν βιβλίων, ὅτι εἰς τὸ βιβλίον ὀνομαζόμενον ψαλτήριον ἐξηγητὸν πόνημένον τοῦ Εὐλαβεστάτου Ἱερομονάχου Ἀθανασίου Βαρούχα εἰς κοινὴν φράσιν δὲν εἶναι κανένα πρᾶγμα ἐναντίον τῆς ἀγίας καθολικῆς πίστεως, ἅμα δὲ καὶ ἀπὸ συμμαρτυρίας τοῦ εἰρημένου δεκρεταρίου ἐβεβαιώθημεν, ὅτι δὲν ἔχει καμίαν ἐναντιότητα τῶν καλῶν ἠθῶν καὶ τῶν ἀρχόντων καὶ ἡγεμόνων, δίδομεν ἄδειαν τοῦ Ἀντωνίου Μπόρτολι νὰ ἡμπορῇ νὰ τὸ σταμπάρη χαζόμενος τὰ προστάγματα εἰς τὴν ὕλην τῶν τύπων, καὶ προβλέποντας νὰ προξεντάρη ταῖς καθολικαῖς κόπιαις εἰς ταῖς αὐθεντικαῖς λιμπραρίας τῆς Βενετίας καὶ Πάδοβας.

Ἐκδίδεται φεβρουαρίου 3.1704 (δηλαδὴ 1705)

Φερίγος Μαρτζέλος Προκουρατίορος, καὶ Ἐπιστ.

Μαρίν Γζόρτζης Βεβαιωτῆς.

Αὐγουστίνος Γαδαλδίνος Σεκρετάριος

Εἰς τὴν παναθλίαν ταύτην ἔκδοσιν προτάττεται προσφώνησις, ὡς ἐξῆς ἔχουσα

«Πρὸς τὸν πανοσιώτατον καὶ λογιώτατον τῆς παρούσης Βίβλου ἄριστον διερμηνευτὴν, Κύ, Κὺ

ἈΘΑΝΑΣΙΟΝ ΒΑΡΟΥΧΑ ΤΟΝ ΚΡΗΤΑ

Ὁ ἐν πρεσβυτέροις ἐλάχιστος Γρηγόριος Σωτήριος ὁ Ἀθηναῖος

Μολπῆς Δαβίδου χαῖρ' Ἀθανάσιε Βαροῦχα,

Κοσμήτωρ γεγονὸς ἀργαλέοις καμάτοις

Νῦν δὲ περιφραδέως σύγε ὦ Ἱερὸς Θεοκίρῳξ

Τοῖς Πιστοῖς Δαναῶν Υἱέσι πᾶσι λέγε·

Δεῦρ' ἴτε πασσυδίη πάντων Χριστοῦ Ἐταῖροι,

Πλήθητ' ὀρθοφρόνων, σπεύσατε ἀσπασίως.

Ἦδη Πνευματικῆς ἀπολαύσατε τῆς δε Τραπέζης,

Ἦν παρεθήκεν Ἀναξ ἡμῖν Ἰεσσαΐδης.

Αὐτὰρ ἐγὼν Αἴγλη ἐρατεινῇ τήνδε μογήσας

Τῆς Μεταφράσεως ἐστεφάνωσα λίαν

Παράφρασις

Ὁ Κίρῳξ Θεοῦ σὺ Ἱερὸς Ἀθανάσιε Βαροῦχα, Χαῖρε, Καλλωπιστῆς νῦν γενόμενος τῶν τοῦ Δαβὶδ Ψαλμῶν δυσχερεσί καμάτοις, καὶ ἐπιστημόνως πᾶσι τοῖς Πιστοῖς· Ἐλλήσι λέγε, δεῦτε ὁμοθυμαδὸν πάντες οἱ φιλόχριστοι, καὶ τὰ τῶν ὀρθοφρόνων Πλήθη περιχαρῶς σπεύσατε, καὶ ἀπολαύσατε ἄρτι τῆς Πνευματικῆς ταύτης Τραπέζης, ἣν ἐνώπιον ἡμῶν ἠτοίμασε μὲν ὁ Βασιλεὺς ὁ Υἱὸς τοῦ Ἰεσσαί, κἀγὼ δὲ λίαν πονήσας ταύτην ἐστεφάνωσα τῇ ἐπιθυμητῇ λαμπρότητι τῆς Μεταφράσεως·

Ἴσως τοῦτο τὸ ἔργον γνωστὸν ἐστὶ μόνον τοῦ Σωτήρι, διαμένοντος ἐν Βενετία καὶ τῷ 1704, διότι τῷ 1706 καὶ μέχρι τοῦ 1713 διέμενεν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ διδάσκων κατ' ἰδίαν, ἀλλὰ καὶ τὸ δόγμα τὸ πάτριον ἐπιστηροῖζων, ὅπερ ὑπενόμευεν ὁ ἀλιτήριος Μελέτιος Τυπάλδος ὁ Φιλαδελφείας. Τῇ 12 μαρτίου (καθ' ἡμᾶς τοῦ 1706 Νικόλαος Κομνηνὸς Παπαδόπουλος ὁ ἐλληνοπαπικὸς παπὰς ἔγραφε πρὸς Χρῦσανθον Νοταρὰν, ὅτι ὁ Τυπάλδος «ἔκαμε νὰ βάλουν εἰς φυλακὴν ἕνα κακόμοιρον ἱερομόναχον ὀνόματι Σωτήρι ἀθηναῖον, ὅποῦ ἔκαμεν εἰς τὴν Βενετίαν τὸν θεολόγον τῆς φωτιανῆς θρησκείας διὰ νὰ ζῆση καὶ νὰ γλυτώσῃ τὴν πτωχείαν του, καὶ εἶναι ἕνας γαῖδαρος ἀληθῆς»· τοῦτον καταγγέλλει ὡς «κάμνωντας σύναξες εἰς τὸ κελί του». Ἐδίδασκε δηλαδὴ κατὰ τῶν ἑτεροδιδασκαλιῶν τῆς Ῥώμης, καὶ διὰ τοῦτο διέσυρεν αὐτὸν γραπτῶς ὁ τοῦ Φωτίου πολέμιος Κομνηνὸς ὁ Παπαδόπουλος.

B'

Ἐν δευτέρῳ μέρει ὀλίγους καθοσιῶ στίχους εἰς ἓν μέρος τῆς ἱστορίας τῆς τῶν Ἀθηναίων ἀρχιεπισκοπῆς, σκοτεινὸν νομιζόμενον, καίτοι πρὸ τριάκοντα ἕξ ἐτῶν ἐτόλμησα ἵνα εὐκολύνω τὴν ἐπίλυσιν ἀνυποστάτων ἀποριῶν. Ἀνεφερόμην εἰς τὴν γνώμην τοῦ ἀειμνήστου ἱατροῦ Τάσου Νερούτσου ὅτι, χρόνια ὅλα ἑβδομηντα, ἀπλούστερον εἶπειν, ἔμειναν οἱ τῶν Ἀθηναίων ὀρθόδοξοι πνευματικοῦ ποιμένας ἐστερημένοι· εἶχον ὑπ' ὄψιν μου τότε (κατὰ ἱανουάριον τοῦ 1891) ὅτι αἱ τῆ μητροπόλει τῶν Ἀθηναίων ὑποκείμεναι ἐπισκοπαὶ ἐκέκτηντο κανονικοὺς ἐπισκόπους, ψηφίζομένους ὑπὸ τῆς συνόδου, τῆς συγκροτουμένης ὑπ' αὐτῶν· ἀλλὰ τοιαύτη σύνοδος ἔπρεπε ἵνα ἔχη τὸν νόμιμον αὐτῆς καὶ κανονικὸν πρόεδρον, ἦν δὲ τοιοῦτος ὁ μητροπολίτης Ἀθηναίων· ἄνευ αὐτοῦ κανονικαὶ ψῆφοι ἦν ἀδύνατον ἵνα προβληθῶσι, διότι σύνοδος ἀτελής, ἢ τοῦ κανονικοῦ προέδρου δῆλα δὴ στερουμένη, ποιεῖται ψήφους ἀντικανονικάς, τοιαύτας δὲ τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινοπόλεως ἀδύνατον ἦτο ν' ἀνεχθῆ—ὄχι ἐπὶ ἑβδομήκοντα ἔτη, ἀλλ' οὐτ' ἐπὶ ἑπτα—καὶ καθῆκον εἶχε ν' ἀποστέλλῃ μητροπολίτην. Λόγους ἄλλους ἀνέπτυξα τότε, καὶ τούτους ἔμπορεῖ ν' ἀναγινώσκη διὰ μακρῶν ὁ φιλίστωρ ἀναγνώστης ἐν τῷ Β' τόμῳ τῶν πολυτιμῶν Μνημείων τῆς Ἱστορίας τῶν ἀθηναίων τοῦ κ. Καμπούρογλου.

Εὐρέθη κατόπιν ἡ πρᾶξις τοῦ πατριάρχου Ἰωάσαφ Α' τοῦ Κόκκα ἐπὶ ταῖς κανονικαῖς ψήφοις Μάρκου τοῦ μητροπολίτου Ἀδριανουπόλεως, αὗται δ' ἐγένοντο κατὰ τοὺς ὀκτὼ πρώτους μῆνας τοῦ 1465, καὶ εἰς τὴν ἐκλογὴν ταύτην (τοῦ Μάρκου) μέρος ἔλαβε καὶ ὁ μητροπολίτης Ἀθηναίων, οὗ οὐ σημειοῦται τὸ ὄνομα.

Μητροπολίτου Ἀθηναίων μετὰ τὰ μέσα τῆς ΙΕ' ἑκατονταετηρίδος, ἢ πρὸς τὸ τέλος αὐτῆς, ζήσαντος εὖρον τὸ ὄνομα εἰς σύγχρονον χειρογράφον, εὐρισκόμενον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει Λαύρας, ὑπ' ἀριθμὸν 1497 (ἢ Θ, 82), ὃν δὲ Παρακλητικὴ ἡμιτελής, ἐν τινι φύλλῳ σώζουσα κακότεχνον δίστιχον, λέγον ταῦτα

Ἔχεις Ἀθηναίων Γεράσιμε τὸ κλέος
ὅπερ Νεῖλος ὄφειλέ σοι πάλαι χρέος.

Ἐκ τούτου ὅν γίνηται γνωστὴ σχέσις ἢ λογαριασμὸς οἷοςδήποτε τοῦ Νεῖλου, ὑποσχομένου ἢ λαβόντος ἀμοιβὴν «πάλαι» ἵνα γράψῃ τὸ δεύτερον ἡμισυ κυρίως τῆς Παρακλητικῆς, ἥκιστα πολυπραγμονῶ

εὐγνωμονῶν τῷ βιβλιογράφῳ μόνον διότι δέσωσε τὸ ὄνομα τοῦ Γερασίμου, ἀφιερῶσας εὐλαβῶς τὸ χειρόγραφον τῇ λαυριτικῇ βιβλιοθήκῃ. Ἐὰν, κατὰ νέαν τινὰ περιοδείαν μου (εἰς προσιτὰ μέρη τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς) δυνηθῶ ν' ἀνακαλύψω νέον ἀρχιερέως ὄνομα, ἢ τὴν ἀφήγησιν γεγονότος τινος εἰς τὴν ἱστορίαν ἀναφερομένου τῶν ἀθηναίων, εὐτύχημα τοῦτο.

Ἄλλ' εὐτύχημα πρόπει ἵνα θεωρήσωμεν τὴν εἶδησιν τὴν χορηγούμενην ἡμῖν ὑπὸ παλαιοῦ πατριαρχικοῦ γραμματος, ὅπερ ὑπέδειξέ μοι πέρουσι, κατὰ τὴν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Παντοκράτορος ἐπίσκεψίν μου, ὁ ἐν αὐτῇ μονάζων λόγιμος ἀγιορείτης κ. Ἀθανάσιος, διδάκτωρ τῆς θεολογίας, πρότερον δὲ τελειοδίδακτος τῆς πατριαρχικῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς. Τὸ γράμμα τοῦτο ἀπελύθη τῷ 1472 ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Συμεῶν τοῦ τραπεζουντίου, μένοντος ἐν Θεσσαλονίκῃ, κατὰ τοὺς πρὸ τοῦ Σεπτεμβρίου μῆνας, καὶ προχείρως συγκροτήσαντος σύνοδον, διὰ τὸ ἐπεῖγον τῆς ὑποθέσεως· ἦσαν δὲ συνοδικοί, οὗτοι· ὁ Θεσσαλονίκης «καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ Ἀγκύρας» ἀλλ' ἔχων καὶ τὴν γνώμην ἐκείνου—ὁ Δράμας ἔχων «καὶ γνώμην οἰκειοχείρως» τοῦ Σερόων—ὁ Μελενίκου—ὁ Ζιχνῶν—ὁ Κίτρους—ὁ Κασσανδρείας—ὁ Ἀρδαμέρος—ὁ Πέτρας—τέσσαρες μητροπολίται καὶ τέσσαρες ἐπίσκοποι. Ὁ πτωχὸς Συμεῶν, οὗ τῆς περιοδείας, ὡς καὶ τινων μετ' αὐτὸν πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς, σκοπὸς ἦν ἢ συνάθροισις ἐλεημοσυνῶν ὑπὲρ τοῦ Πατριαρχείου, ἦν χειροτονήσας μητροπολίτην Τραπεζοῦντος κατ' ἐκεῖνο τοῦ χρόνου κληρικόν τινα, ὃν ἠρνεῖτο ν' ἀναγνωρίσῃ τὸ παλάτι, ῥαδιουργούμενον βεβαίως ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῷ διαμενόντων καὶ πολὺ δυναμένων τραπεζουντίων· οἱ ἄνθρωποι οὗτοι κατώρθωσαν τὴν ἐκδοσιν «ὀρισμοῦ» (φερμανίου) σουλτανικοῦ, διατάττοντος τὸν πατριάρχη ἵνα πέμψῃ μητροπολίτην ἕτερον εἰς τὴν Τραπεζοῦντα, καὶ πράξῃ τοῦτο χωρὶς τινος ἀναβολῆς. Τὸν αὐτοκρατορικὸν ὀρισμὸν ἔπεμψαν ἀμέσως εἰς τὸν περιοδεύοντα Συμεῶν· καὶ τὸ φερμάνι «πέφθακεν» αὐτὸν πλησιάζοντα τῇ Θεσσαλονίκῃ. Ἐκεῖ λοιπὸν προχείρως συγκροτήσας σύνοδον ὁ Συμεῶν ἐκ τῶν ἀγχιτερομένων μητροπολιτῶν, οὓς εἶδομεν ἄνω, καὶ τεσσάρων ἐπισκόπων ὑπὸ τὴν μητρόπολιν Θεσσαλονίκης ὑποκειμένων, ἐνέκρινε τὸν διορισμὸν ἑτέρου μητροπολίτου Τραπεζοῦντος· καὶ «ἐπεὶ εὐρέθη εἰς ταύτην τὴν μητρόπολιν ἄξιος καὶ ἀρμόδιος ὁ ἱερώτατος μητροπολίτης / Ἀθηναίων κύριος Δωρόθεος, τίμιος, καὶ πεπαιδευμένος, λόγῳ / τε καὶ συνέσει καὶ πολλοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς κεκοσμημένος, κἀν-

τεῦθεν / καὶ πολλοῖς ἄλλοις ἐσόμενος αἴτιος ψυχικῆς ὠφελείας, τῷ καθ' ἑαυτὸν ὑποδείγματι, καὶ τῇ ἰδίᾳ χειρογραφίᾳ καὶ ὁδηγίᾳ» / μετέβηκεν αὐτὸν εἰς τὴν Τραπεζοῦντα, μητροπολίτην αὐτῆς ἐσόμενον «καὶ τὸν τόπον ἐπέχοντα τοῦ Καισαρείας». Τοῦτο μόνον περὶ Δωροθέου γινώσκουμεν, ποιμάναντα τοὺς ἀθηναίους μέχρι τοῦ 6980 ἀπὸ κοσμογονίας, ὅτε τὸ πατριαρχικὸν ἀπελύθη γράμμα, ἰνδικτιῶνος Ε', εἴτ' οὖν μέχρι Σεπτεμβρίου 1472, ὅτε νέα ἰνδικτιῶν Σ' ἄρχεται τοῦ 6981. Ἐκ τῆς διασώσεως τοῦ πατριαρχικοῦ γραμματος ἐν τῷ γραμματοφυλακείῳ τῆς μονῆς Παντοκράτορος ἠδύνατο ἵνα εἰκάσῃ τις ὅτι τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ διήνυσεν ὁ Δωροθέος.

Μετ' αὐτὸν—ἀλλὰ περὶ τὴν λῆξιν τῆς αὐτῆς ἑκατονταετηρίδος—ἐμάθομεν ἀκμάζοντα μητροπολίτην Ἀθηνῶν Ἀνθιμον, ὑπογράφαντα προᾶξιν Νήφωνος τοῦ Κωνσταντινοπόλεως (Ἐπαμ. Σταματιάδου, Ἐκκλησιαστικὰ Σύλλεκτα· ἐν Σάμῳ, 1891, σελ. 43).

§

Ταῦτα συναθροίσας ἀπὸ παλαιῶν χειρογράφων, χάριν τῆς ἱστορίας τῶν ἀθηναίων, κατὰ καθῆκον, προσφέρω θέμα μελέτης καὶ διακριβώσεως εἰς τοὺς ἐρευνῶντας τὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως ταύτης, σκοπὸν ἔχων ὅσιον τὴν τῶν τοιούτων ἐρευνῶν ἐξακολουθήσῃν, καὶ τὴν περιᾶθροισιν παλαιῶν γραπτῶν μαρτυριῶν περὶ τῆς θρησκευτικῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ καταστάσεως, ἐὰν κριθῶ κατάλληλος πρὸς συναγωγὴν τοιούτων, καὶ «ἕως τὸ φῶς ἔχομεν, ἵνα μὴ ἡ σκοτία καταλάβῃ ἡμᾶς».

Ἀθῆναι, κατὰ μάϊον, 1927

ΜΕΘΟΔΙΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ

ΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΟΝΑΧΩΝ ΠΕΝΤΕΛΗΣ

Πρὸς συμπλήρωσιν τῆς συλλογῆς ἀποσημειωμάτων περὶ τῆς ὀρθοδόξου κοινότητος Ἀθηνῶν κατὰ τὴν ΙΖ' ἑκατονταετηρίδα, προστίθεται τὸ παρὸν γράμμα·

1668 ἀπριλίου α'

Μεθόδιος ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως κλπ.

† Ἱερώτατε μητροπολίτα Ἀθηνῶν, ὑπέριτε καὶ ἔξαρχε πάσης Ἑλλάδος, ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητὴ ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργέ· καὶ ἐντιμώτατοι κληρικοὶ, καὶ ἄρχοντες χρήσιμοι· χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰ-

ρήνη ἀπὸ Θεοῦ. Ὁ ὀσιώτατος καθηγούμενος τοῦ ἱεροῦ καὶ σεβασμίου μοναστηρίου τῆς Πεντέλης καὶ οἱ σὺν αὐτῷ πατέρες ἀνέφερον ἡμῖν ὅτι ἱερομόναχοί τινες τῶν ὁμοταγῶν αὐτῶν, δι' ἠγτιναοῦν αἰτίαν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν δι' ἔφεσιν εὐπαθείας καὶ φιλοκοσμίας, ἀφηνιάζουσι, καὶ ἀποσκιοῦσι καὶ φυγαδεύουσι τοῦ μοναστηρίου, κατ' οὐδὲν εἰς νοῦν θέμενοι τὰς κανονικὰς διατάξεις καὶ τὰ ἐπαγόμενα κατὰ τῶν τοιούτων ἐπιτίμια, ἀλλ' ἀθετοῦντες τὰς συνθήκας αὐτῶν, ὡς ἐνώπιον ἐξέθεντο τοῦ Θεοῦ παραμένειν ἐν ᾧ ἐκλήθησαν, παραβάται φαίνονται καὶ πλημμελεῖς καὶ καταφρονοῦντες τῆς μετανοίας αὐτῶν καὶ τοῦ πνευματικοῦ σταδίου καὶ ἀθλητηρίου, ὡς λιποτάκται καὶ ὀψάσπιδες, ἀνταλλάττουσι τῶν βελτιῶν τὰ χεῖρω, καὶ μετέρχονται διατριβῆς κοσμικᾶς, καὶ ἐνορίας λαμβάνουσι εἰς τὴν χώραν, καὶ ἐπιλανθάνονται τοῦ μοναστηρίου, πρόσκομμα γινόμενοι καὶ κακὸν παράδειγμα καὶ αἰτία τῆς τοῦ μοναστηρίου καταστροφῆς· καταμ

. . . γὰρ, ἀναχωρούντων πολλῶν, ἐν παρακινήσει κακῇ, εἰς ἐνδειαν κινδυνεύει τὸ μοναστήριον ἐλθεῖν καὶ ἀπορία τῶν φρονιζόντων ὑπὲρ αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο γράφομεν καὶ ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς, γνώμη τῶν παρευρεθέντων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα ἡ ἀρχιερωσύνη σου, ὡς μὴ ἀγνοοῦσα τὰ κανονικὰ ἐντάλματα, καὶ ὡς ὀφειλὴν ἔχουσα φροντίζειν τῆς διαμονῆς καὶ συστάσεως τῶν τοῦ Θεοῦ καταγωγίων καὶ ἱερῶν σεμνείων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ σου κειμένων, τοὺς μὲν τέως ἀναχωρήσαντας τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου ἀντικαταστήσῃς ** ἐν αὐτῷ καὶ μὴ ἐκχωρήσῃς· αὐτοῖς διατριβεῖν εἰς τὴν χώραν καὶ πολιτεύεσθαι καταλαϊκευομένους, ἀλλ' ἐπιτιμῆσῃς αὐτοῖς μικρὰ φροντίζειν τῶν ἐνοριῶν καὶ [τῆς] βιοτικῆς τύρβης, ὡς προαλλοτριωθεῖσι τῶν τοιούτων· καὶ παυσασα[μένους] τῶν ἐν ἀμαρτίαις προφάσεων, καταταχῆναι δὲ καὶ ἀναδραμεῖν εἰς τὸ μοναστήριον αὐτῶν, ἐξ ἀποφάσεως. Τοὺς δὲ ἀπὸ τοῦ νῦν πειρωμένους ἐξελεῖν τοῦ μοναστηρίου, καὶ διατριβεῖν εἰς τὴν χώραν, ἀποτόμως ἀναχαιτίσῃς καὶ, ἀντιστὰς αὐτοῖς, μὴ ἐκχωρήσῃς τὴν ἄδειαν, μήτε ἐνορίας αὐτοῖς δῶς, μήτε τόπον διατριβῆς, μήτε ἱλαρὸν ὄμμα, ἕως οὗ ἀναγκασθέντες ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸ μοναστήριον αὐτῶν, ἐξάπαντος. Ὅσοι δὲ μὴ πεισθῶσι ποιῆσαι ὡς γράφομεν, μήτε ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸ μοναστήριον αὐτῶν, ἀργοὶ μενέτωσαν πάσης ἱερατικῆς ἐνεργείας καὶ τάξεως, καταφρονοῦντες δὲ τῆς ἀργίας, καὶ ἀφωρισμέ-

* Ἐφ' ἰγώθησαν 3-4 ψηφιά.

** ἀποκαταστήσῃς

νοι ἀπὸ Θεοῦ καὶ κατηραμένοι, καὶ ἀσυγχώρητοι, καὶ ἄλυτοι μετὰ θάνατον, ὡς ὑπόδικοι τῇ παντελεῖ καθαιρέσει, καὶ ἐστερημένοι παντὸς ἐκκλησιαστικοῦ εἰσοδήματος· καὶ μηδεὶς τολμήσῃ συμφορέσαι αὐτοῖς ἢ συλλειτουργῆσαι ἢ ὡς ἱερομονάχους τιμῆσαι, ἢ τὸς χεῖρας αὐτῶν ἀσπάσασθαι, ἢ εὐλογίαν καὶ ἀγιασμὸν παρ' αὐτῶν δεχθῆναι, ἢ διακοπῆσαι, ἢ ἐλεῆσαι αὐτούς, ἢ εἰσόδημα ἐκκλησιαστικὸν αὐτοῖς δοῦναι, ἢ βοηθῆσαι λόγῳ, ἢ ἔργῳ, ἐν βάρει ἀργίας ἀσυγγνώστου καὶ ἀλύτου ἀφορισμοῦ καὶ αἰωνίου τοῦ ἀπὸ Θεοῦ Παντοκράτορος, ἕως οὗ ἐπιτραφῶσιν εἰς τὸ μοναστήριον αὐτῶν, ἐξ ἀποφάσεως. Ἐν μηνὶ ἰανουαρίῳ, ἰνδικτιῶνος ς'.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ. Περιέχεται τὸ παρὸν πατριαρχικὸν γράμμα εἰς κωδικάκι **K 12** Λαύρας, καὶ τάττεται ἐν ἀρχῇ. Τὸ ἄνωθι ἔτος προσετέθη ὑπὸ τοῦ γραφέως, ὄντος ὀρθογράφου. Εἰς τὰ τοιαῦτα πατριαρχικά γράμματα λείπει τὸ ἔτος· ἀλλ' ἡ ἰνδικτιῶν δεικνύει τὸ 1668.

† ὁ μέγας χαρτοφύλαξ καὶ χρονογράφος τῆς Μ. Ἐκκλησίας
ΜΑΝΟΥΗΛ ΙΩ. ΓΕΔΕΩΝ

SISMANOGGIO
MECARIO